

בדין תקיעת שופר בשבת

א. דין דאורייתא או דרבנן

מס' ראש השנה (פ"ד מ"א)

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין, אבל לא במדינה. משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין. אמר רבי אלעזר: לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא ביבנה בלבד. אמרו לו: אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין.

תלמוד ירושלמי (ראש השנה פ"ד ה"א)

ר' אבא בר פפא א"ר יוחנן ורשב"ל הוון יתיבין מקשיי אמרין תנינן יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה, אין דבר תורה הוא אף בגבולין ידחה, אין לית הוא דבר תורה אף במקדש לא ידחה? עבר כהנא, אמרין הא גברא רבה דנישאל ליה, אתון שאלון ליה, אמר לון כתוב אחד (ויקרא כג) אומר "יום תרועה" וכתוב אחר אומר "זכרון תרועה", הא כיצד? בשעה שהוא חל בחול יום תרועה בשעה שהו' חל בשבת זכרון תרועה מזכירין אבל לא תוקעין ... מעתה אף במקדש לא ידחה ... תני ר"ש בן יוחי "זהקרבתם" במקום שהקרבנות קריבין

גמ' ראש השנה (כט:)

מנא הני מילי? א"ר לוי ב"ל א"ר חמא בר חנינא: כתוב אחד אומר ... אמר רבא: אי מדאורייתא היא – במקדש היכי תקעינן? ועוד: הא לאו מלאכה היא דאצטריך קרא למעוטי, דתנא דבי שמואל: "כל מלאכת עבודה לא תעשו" – יצתה תקיעת שופר ורדיית הפת, שהיא חכמה ואינה מלאכה? אלא אמר רבא: מדאורייתא מישרא שרי, ורבנן הוא דגזור ביה, כדרבה. דאמר רבה: הכל חייבין בתקיעת שופר, ואין הכל בקיאין בתקיעת שופר, גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד, ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים. והיינו טעמא דלולב, והיינו טעמא דמגילה.

רמב"ם (שופר ב:ו)

יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת אין תוקעין בשופר בכל מקום, אף על פי שהתקיעה משום שבות ומן הדין היה שתוקעין יבא עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם, ולמה אין תוקעין גזירה שמא יטלנו בידו ויוליכנו למי שיתקע לו ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים, או מוציאו מרשות לרשות ויבא לידי איסור סקילה, שהכל חייבים בתקיעה ואין הכל בקיאין לתקוע.

ב. "לעקור לגמרי"

ריטב"א (ראש השנה כט:)

אבל גבי יובל דליתיה להאי טעמא, דהא לית ביה כלל משום גזירה דרבה שא"כ לא היו תוקעין בו לעולם דיוהכ"פ דינו כשבת בעירוב והוצאה ...

ט"ז (או"ח תקפח:ה)

והקשה המזרחי ב"ט נמי נגזר שמא יתקן כלי שיר? והאריך בזה ולבסוף לא תי' כלום, ולעד"נ דקול השופר לא ניתן לשיר אלא לתקועי של מצוה ע"כ לא גזרו כן, ועוד נ"ל לתרץ דאין להם לגזור ולעקור לגמרי ד"ת שצותה לתקוע ביום זה, בשלמא בשבת לא מתעקר לגמרי כיון שבלא שבת תוקעין ב"ט, ונראה שזהו בכלל מה שעשו סייג לתור' ולא לעבור על ד"ת, דזהו לעבור על ד"ת לעקרו לגמרי

ג. גדר הדין

פמ"ג (פתיחה כוללת ח"ג אות ז-ח)

יש לי לחקור חקירה אחת וגדולה היא, והוא, מ"ע שמחוייב האדם לעשותה ויצויר דמה"ת יוצא בה וחז"ל אמרו שצריך לעשותה על צד בחינה שיוצא אף מדרבנן, למשל סוכה ... אי אין לו סככים כ"א הנך, מיבעיא לי אם יקיים עכ"פ מ"ע דסוכה מה"ת, דכה"ג לא גזרו לעקור מצ' סוכה ... הספק הוא אי יתובי יתבינן בה עכ"פ או לא ...

קובץ הערות (סי' סט ס"ק ג, ח)

באיכות העקירה, אם ע"י עקירתם נעקר דין תורה לגמרי ... או דבאמת דין התורה במקומו עומד ... אלא שהתורה נתנה להם רשות לצוות לנו שלא לקיים המצ' ... ומצאתי בס' האשכול ה"ל ציצית (ח"ב סי' לב) שהביא מחל' בלובש כלאים בציצית בסדין בזה"ז אם הוא חייב מלקות מה"ת, והיה נ"ל דהכי פליגי, דא"נ שע"י עקירת חכמ' נעקרה המצ' מה"ת ונעשית הטלית פטורה ואם ילבש הסדין בציצית לא יקיים מצות ציצית כלל ודאי לוקה מה"ת דהוא כלאים שלא במקום מצ', אולם א"נ דמצות ציצית דאורי' במקומו עומדת אלא שצריך לשמוע לדברי חכמ' שאסרו להטיל ציצית בסדין, אבל אם ילבש הסדין בציצית תתקיים בזה מצ' ציצית מדאורי' אין כאן מלקות דאורי' ...

תוספות (סוכה ג. ד"ה דאמר)

... כדאשכחן לב"ש היכא דיתיב אפיתחא דמטללתא דגזרי שמא ימשך אחר שולחנו וקאמרי "לא קיימת מצות סוכה מימין" דאפי' מדאורייתא לא קיים ...

ר"ן (ריש סוכה)

"לא קיימת מצות סוכה מימין, "לא דוקא דהא מדרבנן הוא דמיתסר, אלא הכי קאמר לא קיימת מצות סוכה כראוי וכרצון חכמים וכדתנן (ערבי פסחים) כל מי שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו כלל, כלומר שלא קיים מצותן כראוי

ד. נפק"מ

(1) דרוש וחידוש לרעק"א (מערכה ח' ד"ה והנה)

... דגם גדול שתוקע בשבת קיים מצ' שופר דומנו גם בשבת אלא דעבר על שבות דשבת

קבא דקשייתא (קושיא צ"ט)

ראיתי דבר תמוה להגאון רע"א ז"ל ... מאד לפלא על גאון כמותו שיאמר דבר כזה. ולא מבעיא להתוס' ריש סוכה, כל היכא דמצוה פסולה מדרבנן גם מדאורייתא לא יוצא, אך אף להר"ן (סוף פסחים) ... דחולק על תוס', אבל היכא דפטרו חכמ' לגמרי מן המצ' ודאי נעקר המצ' מכל וכל ... תדע דאל"כ בזה"ז שאין לנו רה"ר נתקע וניטול לולב ... אך מזה גופא מוכח דפטרו לגמרי.

(2) אשל אברהם (אופנהיים, או"ח תב:ב)

אם עבר ותקע ובידך זמן, א"נ דלא יברך שוב זמן בב' דר"ה, או דילמא הואיל ועבר אאיסור דבריהם אין במעשיו כלום וחוזר ומברך? ע"י תשובת פרי הארץ (ח"ב סי' י) דהעלה פלפול ארוך ...

(3) חכמת שלמה (או"ח תקפח:ה)

נסתפקתי בר"ה שחל בשבת ועבר או שכח ותקע תקיעה א' או ב' ולא גמר השלישית, א"נ שיגמור השלישית או לא, די"ל ... דבנדון שכבר עבר על עשה דדבריהם בקום ועשה וכבר תקע ואם יתקע עוד ניהו דעובר על דבריהם מ"מ עשה מצ' וקיים מצ' תקיעה של תורה ...